

Tür: Araştırma Makalesi

Kabul Tarihi: 19 Haziran 2021

Gönderim Tarihi: 15 Nisan 2021

Yayımlanma Tarihi: 30 Haziran 2021

Atıf Künyesi: BOZPINAR, Çağla (2021), “Gülten Akın'ın Şiirlerinin Psikanalitik Kuram Açısından İncelenmesi”, **International Journal Of Turkish Academic Studies (TURAS)**, C. 2, S. 2, s. 70-87

GÜLTEN AKIN'IN ŞİİRLERİNİN PSİKANALİTİK KURAM AÇISINDAN İNCELENMESİ*

Çağla BOZPINAR¹

ÖZET

Çalışmanın amacı Gülten Akın'ın tüm eserlerinin bir araya toplandığı Kırmızı Karanfil (1956-1971), Ağıtlar ve Türküler (1972-1983) ve Uzak Bir Kıyıda (1991-2013) adlı yapıtlarda yer alan şiirlerin psikanalitik açıdan incelenmesidir. Bu çalışmada Gülten Akın'ın şiirleri, psikanalitik yönden incelenerek şairin dizelerine gizlediği anlamlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

İncelenen 427 şiirde psikanalitik unsurları karşılayan 11 tema belirlenmiştir. Bu temaların tüm şiirlerdeki genel dağılımına bakıldığında Bilinçaltı ve İmge Unsurlarının 117 şiirde geçtiği; Serbest Çağırışım Unsurlarının 54; Aşk ve Sevgi Yansıması temasının 52; Toplumsal Aktarım temasının 46; İç ve Dışa Dönük Psikanalitik Algı temasının 39; Yalnızlık temasının 29; Siyasal Dönem Resmi temasının 26; Karamsarlık 21; Kadın ve Erkek İkilemi 20; Kişisel Değişim Süreci 16; Ataerkil Gelenek temasının ise 7 şiirde geçtiği tespit edilmiştir. İncelenen eserlerde psikanalitik unsur içeren temaların işleme yoğunluğuna bakıldığında Gülten

* Bu çalışma (2019) “Gülten Akın'ın Şiirlerinin Psikanalitik Kuram Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹Yüksek Lisans öğrencisi, Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, E-Posta: caglabozpinar@gmail.com, ORCID 0000-0002-2233-666X

Akın'ın şiirlerinde “Bilinçaltı ve İmge Unsurları” temasının dağılım yoğunluğu en fazla olan tema olarak tespit edildiği, en az dağılım yoğunluğuna sahip olan temanın ise “Ataerkil Gelenek” teması olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gülten Akın, şiir, şair, psikanalitik inceleme, bilinçaltı, bilinç, imge

AN EXAMINATION OF GÜLTEN AKIN'S POEMS FROM PSYCHANALYTICAL THEORY

ABSTRACT

The aim of the study is to gather all the works of Gülten Akın together *Kırmızı Karanfil* (1956-1971), *Ağıtlar ve Türküler* (1972-1983) and *Uzak Bir Kıyıda* (1991-2013) It is the psychoanalytic analysis of the poems in the works. In this study, Gülten Akın's poems were analyzed from a psychoanalytic perspective and the meanings that the poet concealed in his verses were tried to be revealed.

In the 427 poems examined, 11 themes that meet the psychoanalytic elements were determined. Considering the general distribution of these themes in all poems, it is seen that Subconscious and Image Elements are mentioned in 117 poems; 54 of the Elements of Free Association; 52 of the theme of Love and Affection; 46 of the Social Transfer theme; Inward and Extroverted Psychoanalytic Perception theme 39; 29 of the loneliness theme; 26 of the Political Period Painting theme; Pessimism 21; Woman and Man Dilemma 20; Personal Change Process 16; It was determined that the theme of Patriarchal Tradition is used in 7 poems. Considering the intensity of the themes that contain psychoanalytic elements in the studied works, it was concluded that the theme of “Subconscious and Image Elements” in Gülten Akın's poems was determined as the theme with the highest distribution density, and the theme with the lowest distribution density was the theme of “Patriarchal Tradition”.

Key Words: Gülten Akın, şiir, şair, psikanalitik inceleme, bilinçaltı, bilinç, imge.

GİRİŞ

Psikanaliz; bireyin yaşadığı sıradışı bir olay karşısında (ölüm, kayıp, travma, taciz, istismar gibi) hissettiklerini davranışa dönüştüremeyip bilinçdışına itmesi, ötelemesi durumunda bu duyguların ifadeye dönüştürülmesinde kullanılan bir yöntem olarak belirtilmektedir. Edebi eserlere psikanalitik yönden yaklaşılması eserlerde yansıtılan düşüncelerin anlaşılmasında yol gösterici, farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Diğer bir ifadeyle psikanalitik yöntemle metindeki anlam derinliklerine ulaşılması, duyguların üzerindeki örtünün kaldırılması mümkün hale gelmektedir. Freud, psikanalitik yaklaşım ile ruhsal olaylara bağlı gelişen nevrotik belirtilerin altında yatan nedenleri ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bu tür çalışmalara yer verdiği *Sanat ve Edebiyat* adlı kitabında, eserin yazarından yola çıkarak ya da içeriği göz önünde bulundurarak çözümlenmeler yapmıştır (Freud, 2012: 81). Sanat ve edebiyat alanıyla yakından ilgilenen Freud, geliştirmiş olduğu psikanalitik yöntemi, tanınmış sanatçılara ve bazı sanat eserlerine uygulayarak edebiyat eleştirilerine farklı bir bakış açısı kazandırmış ve eser ya da sanatçıları değerlendirirken eleştirilere yön verecek olan farklı bir uygulama tarzı sunmuştur.

Edebiyatla psikoloji arasındaki sıkı bağa inanıp bu doğrultuda çalışmalar yapan ve teoriler üreten Sigmund Freud'dan sonra, Carl Gustav Jung ve Alfred Adler gibi isimler ve teorileri, edebiyata yön veren önemli kaynaklar olarak ifade edilebilir. Freud, insan davranışlarını geçmişle bilhassa çocukluk döneminin izleriyle, cinsellikle ilişkilendirerek psikolojiye psikanaliz terimini kazandırmıştır. Freud'un ortaya atmış olduğu teze karşı çağdaş psikanalitik kuramı geliştiren Adler, bireysel psikolojiyle Freud'un cinsellik üzerine kurduğu teoriyi dengelemektedir. Adler, bireysel psikoloji adını verdiği çalışmayla insan davranışlarında sosyal çevrenin etkisinden bahsederek çevre ve ailenin birey ve çocuk üzerindeki etkisini irdelemektedir (Atlı, 2012: 263). Freud ve Adler'in teorilerden faydalanan Jung, edebiyat dünyasında genel kabul gören *arketipler* yaklaşımını ortaya atan isimdir (Atlı, 2012: 265). İnsan ruhunun bilinçdışı imge ve arketiplere ihtiyaç duyduğunu ifade eden Jung, nedenselliğin davranışları açıklamada tek başına yetersiz olduğunu belirtmektedir. Bilinçdışı simge ve arketiplerin şair ya da yazarlar için asırlar öncesi sanat anlayışıyla günümüz sanat anlayışı arasında köprü kurmasını sağladığı belirtilir (Emre, 2006: 4-7). Jung'un yaklaşımına göre psikanalitik incelemelerde yazar merkezde olmakla beraber eserde geçen kişi/kişiler, eserin biçimsel özelliği, içerik birlikte ele alınarak aralarındaki etkileşime göre eleştiriler yapılmalıdır (Ergişi, 2013: 1738). Bu bağlamda edebi eserlere yönelik eleştiri yapan kişiler,

psikanalizin birikimini kullanarak eserde geçen kurmaca karakterlerin psikolojik durumlarını ve eserin arka planında nelere yer verildiğini aydınlatma imkanı elde etmektedirler.

Duygu ve düşüncelerin edebi nitelik taşıdığı yazıların değerlendirilmesine önemli katkılar sağlayan psikanalitik kuram, yazarın iç dünyasının anlaşılmasını da mümkün kılmaktadır. Psikanalitik yöntemle yapılan değerlendirmelerde kimi zaman eserden sanatçıya kimi zaman da sanatçıdan esere yönelen bir yol takip edilir. Eseri yaratan sanatçının iç dünyasına dair yapılan çözümler, sanatçı-eser bağlantısının kurulmasını ve bu bağın keşfi ile eserin değerlendirilmesinde ve anlamlandırılmasında farklı bir bakış açısı oluşmasını sağlamaktadır (Gariper ve Küçükcoşkun, 2009: 22). Dolayısıyla edebi eserlerin çözümlenmesi yapılırken sanatçıdan esere, eserden sanatçıya ve eserin kendisine yönelik üç bakış açısı oluşur.

Psikanalitik incelemelerde sanatçıdan esere yönelen bakış açılarındaki yazarla ilgili her şey ele alınır. Yazarın hayatı, ruhsal durumu, geçirdiği ruhsal ya da bedensel rahatsızlıklar, nevrotik bir durum olup olmaması, cinsel kompleksleri, eğitimi, arkadaşları, ailesi, çocukluğu, bilinçaltı hikayeleri gibi yazarın hayatında etkili olabilecek ne varsa eserin çözümlenme çalışmasında bakış açısı olarak kullanılır. Psikanalitik incelemelerde veri toplanırken yazarın yarattığı tip ve karakterler üzerinden de bulgulara ulaşılabilir. Yazarın ruh hali ile eserde yarattığı tipler arasında ilişki kurulabilmektedir (Kolcu, 2015: 176). Nitekim yazar, yaşadığı toplumda gelenek ve göreneklerin baskısı altında bazı duygularını bilinçaltına itmiş olabilir ya da cinsel konularla ilgili toplumun etik kuralları, onun dürtülerini sınırlamış ve bastırmış olabilir. Ancak birey, güçlü dürtülerden kolayca vazgeçmek istemeyebilir. Bu durumda dürtülerini açığa çıkarmak için toplumsal anlamda kabul gören bir davranışa ihtiyaç duyar. Normal yaşantısında açığa çıkaramadığı ve özgürce yaşayamadığı her duyguyu hayal gücünü kullanarak sanat yoluyla dışavurur. Bu durumu Şahin (2009: 208) Ziya Gökalp'in kendi iç dünyasında yaşadığı ürperişleri, sıkıntı ve korkularını şiirlerle dışa vurduğunu ve psikolojik yapısını ortaya koyduğunu belirterek örneklendirir. Birey, sanatçı kimliğiyle her türlü tabu ve yasaktan uzak geniş bir özgürlüğe sahip olmaktadır (Kolcu, 2015: 182). Diğer bir ifadeyle sanatçı, toplumda kolay kabul görmeyecek davranışları, sanat eserinde vererek kendi iç gerilimini azaltmaktadır. Dolayısıyla yazarın bilinçaltının etkileri eserine yansımaktadır da denilebilir.

Yazarın eserde ele aldığı konu ve geliştirdiği olay örgüsünde yarattığı tipler, olmak istediği kişi ya da arkasına gizlendiği maske olarak düşünülmektedir (Moran, 2007: 145). Bundan

dolayı psikanalitik incelemeler, yazar ve eserini, Freud'un rüya kuramında olduğu gibi anlatılan ve anlatılanın arkasına gizlenen olarak "görünür içerik" ve "gizil içerik" açısından değerlendirir. Bir yazar ya da şair, toplumda kabul görmeyecek bir duygu ya da düşüncüyü estetik bir zevk ile söze dönüştürerek kendince bir savunma mekanizması oluşturmaktadır. Kurduğu bu savunma mekanizmasının psikanalitik kuramdaki karşılığı "yüceltme" olarak ifade edilir. Eseri okuyan okuyucunun da yazarla benzer duygu boşalımı yaşaması beklenir. Yazar rahatlıkla sergileyemeyeceği davranışları ya da ifade edemeyeceği duyguları yazarak manevi bir haz yaşarken okuyucunun da aynı hazzı alması ve ruhindaki gerilimden kurtulması, yazarın beklediği bir karşılıktır (Ersevimi, 2010: 256). Freud, bu durumu ön haz olarak ifade etmektedir. Freud, yazarın esere yansıttığı duygularla bilinmeyen istek ve arzuları uyandırabildiğini belirtmektedir (Freud, 1999: 125). Dolayısıyla okuyucuda eser ve eserin yaratıcısına karşı daha fazla bilgi edinme isteği oluşur. Diğer bir ifadeyle eseri yaratma sürecinde yazarın kendi hayatından ne derece etkilendiği merak edilir. Psikanalitik eleştirilerle eser ve eserin yaratıcısına dair merak edilenlerin öğrenilmesi için yazarın bilinçaltına dair ip uçları aranır (Karabulut, 2011: 974), eserden sanatçıya ya da sanatçıdan esere yönelerek çözümleme yapılır.

Bu çalışmada Gülten Akın'ın şiirlerinin psikanalitik yaklaşımla incelenmesi amaçlanmıştır. Şairin şiirleri için seçmiş olduğu temalarda psikanalitik bulguların yer alma durumunu tespit etmek için nitel bir yöntem tercih edilerek psikanaliz alanında değerlendirilecek özellikler üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla doküman incelemesi yapılarak Gülten Akın'ın şiirleri psikanalitik açıdan değerlendirilmiştir. Çalışmada Gülten Akın'ın bireysel ve toplumsal yaşantısının şiir dünyasına nasıl yansıdığı, toplumsal gerçeklikle ele aldığı şiirlerinde yansıttığı davranışlarının neler olduğu, birey olarak kendisini nasıl konumlandığı ve algıladığı gibi özellikler psikanalitik yönden incelenmiştir. Bu incelemenin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için çalışmada "söylem analizi"nden yararlanılmış ve özellikle "gömülü teori" uygulanmıştır. Gömülü teori kullanılmasıdaki asıl amaç, incelenen dokümanın içinde gizlenmiş olan bazı tema ve kavramlara ulaşarak bunların psikanalitik incelemelerdeki karşılığını bulup anlamlarını açıklamaktır (Bulduklu, 2019: 1-14).

1. Gülten Akın ve Şiir Dünyası

Şair Gülten Akın, dört yıl ara ile arka arkaya çıkardığı ilk üç şiir kitabında (*Rüzgar Saati*, *Kestim Kara Saçlarımı*, *Sığda*) ağırlıklı olarak bireysel temalara yönelmiştir. *Rüzgar Saati*

adlı yapıtını 1956 yılında yayımlayan şair, o dönemde henüz 23 yaşındadır. Şair, gençliğinin verdiği duygusallıkla ilk şiirlerini bireysel temalarda oluşturduğunu dile getirerek önceleri yalnızca kendi yaşantısıyla ilgilendiğini ve gözlerinin içine çevrik olduğunu belirtmektedir (Akın, 2001: 158). Gülten Akın'ın ilk üç şiir kitabına dair değerlendirme yapan Aydın (1995), *Rüzgar Saati*, *Kestim Kara Saçlarımı* ve *Sığda* adlı ilk üç yapıtta genç bir kadının kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmeye çalışması ve yeni yaşamındaki sıkıntılı atmosferin izlerine rastlamaktadır. Daha çok büyük kentlerin sıkıcı ve boğucu havasının anlatıldığı şiirlerinde yalnızlık ve karamsarlık duygularının ağır bastığına dikkat çekilmiştir.

İkinci kitabı olan *Kestim Kara Saçlarımı* adlı eserini 1960 yılında yayımlayan şairin bu yapıtından bireysellikten yavaş yavaş uzaklaşarak kadın algısı üzerinden toplumsal bir hassasiyet oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Bu eserde yer alan şiirlerinde, yakın çevresinin içerisinde hapsolan bir kadının toplum içerisindeki kimliği sorgulanmaktadır (Demiralp, 2004: 57). Aslında tam bir toplumsallık yansıtılmayan şiirlerinde kadın duyarlılığının ince çizgisi korunmaya çalışılmıştır.

Arabacı (2003), Akın'ın *Kestim Kara Saçlarımı* ve *Sığda* ile ilgili yapıtlarına yönelik getirdiği eleştirisinde, kadının kendi yalnızlığında unutulmuş bir birey olmaktan sıyrılıp topluma karıştığını belirtmektedir;

“Kestim kara Saçlarımı ve Sığda'nın bir başka özellikleri, ilk kitapta tam belirginleşmeyen “kadınlık durumu”nun daha dolaysız ama şiirsel söyleyiş açısından daha etkili bir dil edinmiş olması. Akın, ikili ilişkilerden çok çoğula yönelerek ve klasik “ana=halk” eğretilmesinin varyasyonlarını üretmek sorunsala parmak basıyor” (Arabacı, 2003: 16).

Kestim Kara Saçlarımı yapıtı kadınsı bir başkaldırı olması açısından oldukça önem taşımaktadır. Yazıldığı dönemde ve sonraki dönemlerde de yoğun bir ilgi gören şiir için Kalender (2004) şunları ifade etmektedir;

“Birçok şiirinde; pencerede kocasının dönüşünü bekleyen, ona hazırlık yapan, onun sorunlarını hafifletmeye çalışan, çocuklarına bayram giysileri giydiren, ev oturmalarına giden, karlı dağlara bakarak özlem türküleri söyleyen, çocukları uyurken onlara masal, ninni söyleyen kadınlar da şairden başkası değildir.... ‘Ellerim tutmanın elleri, gözlerim bakmanın/ Benim değil ayaklarım yürümenin/ solumaya bir yerlerim sevmeye başkası! ben yaşamamın olmalıyım öyleyse, değilim’ diye diye kadının kimliksizleşmesinin

nedenlerini arar. İlk şiirlerinde kendi kimliğinden yola çıkarak bir cinsi irdeleyen şair; 'Kestim Kara Saçlarımı' kitabın adından da sezinleneceği gibi, saç imgesiyle bağlanan kadın kimliğini usulca direnişe çağırır" (Kalender, 2004: 11-12).

Gülten Akın'ın bireysellikte toplumsallık arasında kalan son eseri olan *Sığda*, *Kestim Kara Saçlarımı* adlı eserdeki izleğin devamı şeklindedir;

"Sığda, Kestim Kara Saçlarımı'nın, şiirle ilgili bütün anlamlarda bir devamı gibidir. Hep şiire dönüşen yaşamsal izleklerin değişmezliği, bunların yoğunlaşmış boğucu olmaları yaşantının sığlaşmasını da beraberinde getirir. Çaresizlik bir olanağa dönüşemez. Gene yalnızlık, umutsuzluk, bungunluk, belirleyicidir. Her şey değişmez görünmektedir." (Çolak, 2000: 62).

Sığda adlı yapıtın diğerlerinden farkını belirtmeye çalışan Varol (2007) eserde bireysellik ve toplumsallığın yansımalarını görmektedir;

"Bence Sığda kitabı, diğer kitaplarındaki kamusal- kişisel ses gerilimi dışında, bu gerilimi dilsel bir tıkanmaya taşıyan önemli bir kitaptır. Bu kitapla, Gülten Akın şiirinde, modern şiirin denediği karmaşık bir 'ben tasarımı'ndan faydalandığı, ben'in sınırları içinde kalarak ama problemleri bir ben algısının uçlarında gezinerek yeni bir deneyimin peşinde olduğunu görürüz." (Varol, 2007: 32).

Gülten Akın'ın *Kırmızı Karanfil* adlı yapıtında izlek evreninin belirgin bir farkla değiştiği ve içe dönük bakış açısından uzaklaşan şairin halkın sorunlarına yöneldiği görülmektedir;

"Kırmızı Karanfil ile başlayan dönemde izlek çeşitlenir, genişler. İlgiler, bireysel yaşamı da içine alacak biçimde, tüm yaşam alanlarına, dünyaya yönelir. Toplumcu bir bakış açısından deneyimlerden geçerek yeniden toplumsallaşmış bir ozanın dizeleri vardır sonrasında." (Akın, 2001: 166).

Halkın yaşantısının şiire yansması gerektiğini savunan Gülten Akın, halkın yaşamını sanatın özü yapmayı görev ve sorumluluk olarak algılamaktadır;

"Ozan olarak, hele halkçı, toplumcu bir ozan olarak varolmak, bu biri kime rastlantısalın dışında bir bilinci katmayı gerektirir. Hep söylüyorum, bıkmıyorum söylemekten, halktan biri, onun bir parçası olmadıkça ozan eksiktir. Halkderken biz, egemen ana para çevreleri dışında, emeğiyle yaşayanları anlatırız" (Akın, 2001: 154).

Akın'ın kendisi de belli sıkıntılara maruz kalmış biri olarak halkın problemlerini anlatmayı bir görev ve zorunluluk saymaktadır;

“Bizim ülkemiz, bizim halkımız kendi uygarlık dönüşümünü gerçekleştirme sancuları içinde bir halktır. Bu ülkenin ozanı, eğer egemen kesitten değilse, suda balık gibi, Behrengi'nin Küçük Kara Balık'ı gibi gündelik yaşamın, halkın yaşamının içindeyse, neyi yazmalı bile demiyorum, neyi yazacak? Yaşadığını elbette. Elbet dolup taşacak şiirleri gerçeğin yansımasıyla.” (Akın, 2001: 64).

Gülten Akın, halkın yaşantısını içselleştiren bir çizgi takip etmiştir. *Kırmızı Karanfil* adlı yapıttan sonra *Ağıtlar ve Türküler* adlı yapıtta da yoksul halkın sıkıntılarını anlatmayı sürdürmüştür.

Gülten Akın, *Uzak Bir Kıyıda* adlı yapıtta toplumun zulme rıza göstermesini ve tepkisizliği kanıksamasını ele almış ve sessiz kalmanın öğrenilir bir şey olduğunu “ suskunluğun okuluna yazılanlarımız” diye ifade etmiştir. Akın, toplumun sorunlara yaklaşımını şu dizelerinde aktarmaktadır;

“onlar söylüyor biz izliyoruz
(dinlemiyoruz)” (Akın, 2013: 137).

Akın bu eserinde başkalarının problemleri karşısında duyarsız kalan kişilerin kendilerine zarar geldiğinde de tepki veremez halde olmasını, akli olmayan insanın haline benzeterek toplumun genelinde bu tepkisizliğin olmasından duyduğu rahatsızlığı anlatmaktadır.

1.2. Gülten Akın'ın Şiirleri Üzerine Psikanalitik İnceleme

Gülten Akın, şiirlerinde insanların yaşadığı sıkıntılara yer vererek toplumun aksayan yanlarını vurgulamayı amaçlamıştır. Şairin *Kırmızı Karanfil* (1956-1971), *Ağıtlar ve Türküler* (1972-1983) ve *Uzak Bir Kıyıda* (1991-2013) kitaplarında yer verilen şiirlerde işlenen temalar ve temalara bağlı aktarılan duyguların anlamlandırılması amacıyla şiirler, psikanalitik açıdan incelenmiştir. Çalışmada inceleme nesnesi olarak Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan Akın (2016), *Ağıtlar ve Türküler*; Akın (2016), *Uzak Bir Kıyıda*; Akın (2017) *Kırmızı Karanfil* kitapları belirlenmiştir.

Kırmızı Karanfil adlı yapıtta geçen şiirlerde rastlanan psikanalitik unsurlar; Bilinçaltı ve İmge Unsurları, Serbest Çağrışım Unsurları, Yalnızlık, Karamsarlık, İç ve Dışa Dönük P. Algı, Kişisel Değişim Süreci, Aşk ve Sevgi Yansıması, Kadın ve Erkek İkilemi, Toplumsal Aktarım, Siyasal Dönem Resmi, Ataerki Gelenek temaları kullanılarak şiirlere göre dağılımı tablo halinde gösterilmiştir.

Gülten Akin'ın 1956 senesinden 1971'e kadar yazdığı şiirlerin tamamı *Kırmızı Karanfil* adıyla bir kitapta toplanmıştır. Bu kitaptaki şiirler bölümler halinde tablolştırılmıştır. *Kırmızı Karanfil* adlı yapıtta tüm şiirlerde rastlanan psikanalitik unsurların dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Kırmızı Karanfil'deki Şiirlerde Psikanalitik Unsurların Temalara Göre Dağılımı

	Rüzgâr Saati	Kestim Kara Saçlarını	Sığda	Kırmızı Karanfil	Toplam
Şiir Sayısı	34	36	20	28	118
Toplumsal Aktarım	9	27	27	36	99
Aşk ve Sevgi Yansıması	35	56	0	0	91
Siyasal Dönem Resmi	0	30	20	40	90
İçe ve Dışa Dönük P. Algı	25	0	10	20	55
Kadın ve Erkek İkilemi	16	8	0	16	40
Ataerkil Gelenek	0	0	0	33	33
Serbest Çağrışım Unsurları	10	10	4	8	32
Karamsarlık	12	0	8	8	28
Yalnızlık	15	9	3	0	27
Bilinçaltı ve İmge Unsurları	5	10	6	4	25
Kişisel Değişim Süreci	12	6	6	0	24

Tablo 1'e bakıldığında 118 şiirde yer alan psikanalitik unsurlarla ilgili belirlenen 11 temanın *Rüzgâr Saati* adlı yapıtta yer alma durumu görülmektedir. *Rüzgâr Saati* adlı bölümde geçen 34 şiirde psikanalitik unsurlara karşılık oluşturulan temalardan 9'una ait bulgulara rastlanmıştır. *Rüzgâr Saati* bölümünde yer alan şiirlerde "Bilinçaltı ve İmge Unsurları" başlıklı temaya 5 kez yer verilirken, "Serbest Çağrışım Unsurları" temasına 10; "Yalnızlık" temasına 15; "Karamsarlık" 12; "İçe ve Dışa Dönük P. Algı" 25; "Kişisel Değişim Süreci" 12; "Aşk ve Sevgi Yansıması" 35; "Kadın ve Erkek İkilemi" 16; "Toplumsal Aktarım" temasına ise 9 kez yer verildiği tespit edilmiştir. *Rüzgâr Saati*'nde yer alan şiirlerde psikanalitik unsurlardan "Siyasal Dönem Resmi" ve "Ataerkil Gelenek" temalarında hiç yer verilmezken, en az rastlanan tema, "Bilinçaltı ve İmge Unsurları" olmuştur.

Ağıtlar ve Türküler adlı eserde yer alan şiirlerde belirlenen psikanalitik unsurların temalara göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Ağıtlar ve Türküler’deki Şiirlerde Psikanalitik Unsurların Temalara Göre Dağılımı

	Ağıtlar ve Türküler	Seyran Destanı	İlahiler	42 Günün Şiirleri	Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı	Toplam
Şiir Sayısı	36	27	35	12	21	131
Siyasal Dönem Resmi	90	30	30	10	190	350
Toplumsal Aktarım	72	90	36	90	18	306
Aşk ve Sevgi Yansıması	0	14	28	0	0	42
Ataerkil Gelenek	11	22	0	0	0	33
Kadın ve Erkek İkilemi	8	0	24	0	0	32
İçe ve Dışa Dönük P. Algı	5	0	10	15	0	30
Kişisel Değişim Süreci	12	0	18	0	0	30
Bilinçaltı ve İmge Unsurları	5	6	7	4	0	22
Serbest Çağrışım Unsurları	4	2	10	2	0	18
Yalnızlık	9	0	6	0	0	15
Karamsarlık	0	4	0	8	0	12

Ağıtlar ve Türküler eserindeki toplam 131 şiirde yer alan psikanalitik unsurlar incelendiğinde en fazla “Siyasal Dönem Resmi” (350) ve “Toplumsal Aktarım” (306) temalarının işlendiği anlaşılmaktadır. En az yer alan tema ise “Karamsarlık” (12) ve “Yalnızlık” (15) olmuştur. Psikanalitik unsurların çeşitlilik bakımından en fazla yer aldığı bölüm *Ağıtlar ve Türküler* ve *İlahiler* olmuştur.

Uzak Bir Kıyıda adlı yapıtta belirlenen psikanalitik unsurların temalara göre dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Uzak Bir Kıyıda'daki Şiirlerde Psikanalitik Unsurların Temalara Göre Dağılımı

	SEVDA KALICIDIR	SONRA İŞTE YAŞLANDIM	SESSİZ ARKA BAHÇELER	UZAK BİR KIYIDA	KUŞ UÇSA GÖLGE KALIR	CELALİLER DESTANI	TOPLAM
Şiir Sayısı	39	25	35	27	20	47	193
İçe ve Dışa Dönük P. Algı	40	20	35	25	20	35	175
Siyasal Dönem Resmi	50	20	20	20	10	30	150
Toplumsal Aktarım	18	36	18	9	18	45	144
Kadın ve Erkek İkilemi	0	16	40	0	0	0	56
Aşk ve Sevgi Yansıması	0	21	21	0	7	28	77
Bilinçaltı ve İmge Unsurları	15	6	10	12	10	17	70
Kişisel Değişim Süreci	6	6	6	12	0	6	36
Yalnızlık	3	6	3	9	6	6	33
Serbest Çağrışım Unsurları	10	2	6	0	0	10	28
Ataerkil Gelenek	0	0	0	11	0	0	11
Karamsarlık	0	0	4	0	0	0	4

Uzak Bir Kıyıda eserindeki toplam 193 şiirde yer alan psikanalitik unsurlar incelendiğinde en fazla (175 kez) “İçe ve Dışa Dönük P. Algı” unsuruna yer verildiği ondan sonra sırasıyla “Siyasal Dönem Resmi” (150), “Toplumsal Aktarım” (144) psikanalitik unsuruna yer verildiği tespit edilmiştir. Buna karşın tüm şiirlerde “Karamsarlık” temasına sadece 4 kez yer verilmiş olması dikkat çekicidir.

Tablo 4. Kırmızı Karanfil, Ağtlar ve Türküler, Uzak Bir Kıyıda Adlı Yapıtlarda Geçen Şiirlerin Temalarının Genel Dağılımı

Kırmızı Karanfil			Ağtlar ve Türküler			Uzak Bir Kıyıda		
Tema	Sayı	Oran %	Tema	Sayı	Oran %	Tema	Sayı	Oran %
Bilinçaltı	25	21,93	Kişisel Değişim	35	28,46	Bilinçaltı	70	36,84
Serbest	16	14,04	Kadın ve Erkek	25	20,33	İçe Dışa Dönük	35	18,42
Aşk ve Sevgi	13	11,4	Bilinçaltı	22	17,89	Kadın ve Erkek	16	8,42
Toplumsal Aktarım	12	10,53	Serbest	9	7,32	Kişisel Değişim	15	7,89
İçe Dışa Dönük	11	9,65	İçe Dışa Dönük	6	4,88	Serbest	14	7,37
Yalnızlık	9	7,89	Siyasal Dönem	6	4,88	Aşk ve Sevgi	11	5,79
Siyasal Dönem	9	7,89	Aşk ve Sevgi	5	4,07	Siyasal Dönem	11	5,79
Karamsarlık	7	6,14	Yalnızlık	5	4,07	Karamsarlık	10	5,26
Kadın ve Erkek	5	4,39	Karamsarlık	4	3,25	Yalnızlık	6	3,16
Kişisel Değişim	4	3,51	Toplumsal Aktarım	3	2,44	Toplumsal Aktarım	1	0,53
Ataerkil	3	2,63	Ataerkil	3	2,44	Ataerkil	1	0,53

Tablo 4'e bakıldığında incelenen üç eserde tespit edilen psikanalitik unsurların ifade edildiği temalardan yoğun olarak tespit edilen Bilinçaltı ve İmgeler temasının diğer eserlere kıyasla en fazla *Uzak Bir Kıyıda* adlı yapıtta 70 şiirde geçtiği; *Ağtlar ve Türküler* adlı eserde diğer eserlere kıyasla en fazla belirlenen tema Kişisel Değişim teması olup 35 şiirde geçmektedir. İçe Dışa Dönük Psikolojik Algı teması diğer eserlerdeki tespitlere kıyasla en fazla *Uzak Bir Kıyıda* adlı eserde tespit edilmiş olup 35 şiirde bu temayı çağrıştıran psikanalitik unsurların geçtiği belirlenmiştir. Tablo 4'e bakıldığında Kadın Erkek İkiliemi temasının yoğun olarak *Ağtlar ve Türküler* adlı eserde tespit edildiği görülmektedir. Bu tema *Ağtlar ve Türküler* yapıtında 25 şiirde tespit edilmiştir. İncelenen şiirlerde psikanalitik unsurlar açısından en az rastlanan temanın Tablo 4'te yansıtılan değerler doğrultusunda Ataerkil Gelenek teması olduğu ve üç eserde toplam 7 şiirde bu temaya rastlandığı anlaşılmaktadır.

İncelenen yapıtlarda yer alan şiirlerde tespit edilen psikanalitik unsurlarla ilgili örnekler;

“-Sadece bir ses idiye, bir durup bir boşaldıkça

İçimize düşüren boynumuzu

Yerleşen bizi pek az tanıyan yüzümüze sonra da”

(Kırmızı Karanfil, Alaca Dağlarda Sarı Çiçek, s. 32).

Şair, şiirde içine çöken farklı duygulardan, aklına gelen soruları engelleyemediğinden ve içindeki büyük sestem bahsetmektedir. Şair yansıttığı duygularla içinde çözümleyemediği, anlamlandıramadığı karmaşık bir hali anlatmaktadır;

“Siz düşünmeden edemezsiniz

Açsam içimi bir mendil gibi”

“Alaca Dağlarda Sarı Çiçek” şiirinde geçen bu dizelerde şairin içinde sakladığı, ötedeki duygularının olduğu daha açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Psikanalitik unsurlardan “Yalnızlık” temasını şu dizelerle örneklendirmek mümkündür;

“Şimdi dünya boşlukta yavaş

Sen bütün canlılardan uzaksın yalnızsın”

(Kırmızı Karanfil, Yitikler Gecesi, s..11).

Şair, içinde bulunduğu yalnızlığı anlatırken doğadaki unsurlardan yararlanmış, kendi yalnızlığını vurgulamıştır.

Gülten Akın’ın şiirlerinde önemli yer tutan kadınlar, toplumun baskısı altında ezilen, belli kalıplara sıkıştırılan, engellenen bir kesim olarak ifade bulmaktadır. Ve şiirlerinde Gülten Akın, bu ezilmişliğe, engellenmişliğe başkaldırmaktadır. Yazıldığı dönem ve sonrasında da çok okunan *Kestim Kara Saçlarımı* şiiri, bir başkaldırı öyküsünün dizelerde hayat bulmasıdır;

“Tutsak ve kibirli -ne gülünç-

Gözleri gittikçe iri gittikçe çekilmez

İçimde gittikçe bunaltı gittikçe bunaltı

Gittim geldim kara saçlarımı öylece buldum”

(Kırmızı Karanfil, Kestim Kara Saçlarımı, s. 53).

Şair, içindeki isyanı susturmak ve hayatın içinde yok sayılan kadınları görünür kılmak için kadın erkek ikilemini şiiriyle dışa vurmuştur.

Toplumda kadına biçilen rolden kurtulmak isteyen şair, baskının izlerini şu dizeleriyle aktarmaktadır;

“Kestim kara saçlarımı n’olacak şimdi

Bir şeycik olmadı - Deneyin lütfen - ”

(Kırmızı Karanfil, Kestim Kara Saçlarımı, s. 53)

Şairin dizelerinde toplumun önemli bir problemini dile getirmek için toplumsal aktarımdan faydalandığı görülmektedir. Toplumda varlığı önemsenmeyen ve sınırlarını aşmaması gerektiği öğretilen kadının saçlarından kurtulduğu zaman bu baskıdan da kurtulacağını düşünmesi ve saçlarını kesmesiyle yeni bir dirilişe kavuştuğunu anlatması, yaşadığı duygu durumunu açıkça ortaya koymaktadır.

Ölünen Nehir şiirinde kullanılan nehir imgesiyle şair, zamanın akışını anlatmaktadır. Hayatın içinde hiç durmadan akan bir zamandan bahseden şair, bu akışın içerisinde aynı zamanda ölüme yaklaştığını da örtülü bir anlatımla hissettirmektedir;

“Ölünen bir nehir olmalı dünya

Kocamış filleri çekip kıyısına”

(Kırmızı Karanfil, *Ölünen Nehir*, s.101)

Ölümün yarattığı duyguyu anlatırken başvurduğu nehir imgesiyle zaman yolcuğunda yaşlanan kişilerin kocamış filler gibi kıyıya atıldığını anlatmaktadır.

Şair yaşadığı bunalımı bazı nesnelere üzerinden serbest çağrışım yoluyla aktarmaktadır;

“Kefenimizi al. Sabunu lifini unutma

Bir cennet ayırt Hoca parasıyla birlikte

Bu güz öleceğim

Bütün işlerimi bitirdim”

(Kırmızı Karanfil, *Güz*, s.113)

Hayatında son dönemeçte olduğunu, işlerini tamamladığını ve hazır olduğunu anlatmak için güz kavramı üzerinden ölüme yaklaştığını belirtmektedir. Güz kavramı, şaire ölüm duygusunu çağrıştırmaktadır.

Kadınları anlattığı şiirinde kadını kumru ve güvercine benzeterek serbest çağrışım yoluyla duyguların dışavurumunu şu dizelerde görmek mümkündür;

“... ”

'Bunlar güvercin' dedim, 'gövdesinin inceliğinden..'

'kumru olsa..' dedim, ona baktım''

(Uzak Bir Kıyıda, Sözleri Kuş Kadınlar, s. 99)

Şair, kadının narin bir yapıda olduğunu anlatmak için kumru, güvercin gibi kuşlardan yola çıkarak bir anlatım yolu tercih etmiştir. Benzetilen varlıkların hem kolayca incinebilen varlıklar olması hem de özgürce uçabilmeleri, daha özgür bir alan arayışında olmaları, kadının narin yapısını vurgularken yapmak isteyip de yapamadıklarını anlatmak için de iyi bir benzetim aracı olmuştur. Şair, kumru ve güvercin ile kadının narin yapısını ve özgürlüğünü serbest çağrışım yoluyla hatırlatmaktadır.

Ağıtlar ve Türküler adlı yapıtta tespit edilen karamsarlık temasına şairin şu dizelerinde rastlanmaktadır;

"Sonra bir sis çekiyorsun resminin yüzüne

Namlular tel dikenler ölüm üniforma

Elim ulaşamıyor, yüreğim ağzımda

Dilim lâl, sözlerim kırık''

(Ağıtlar ve Türküler, Resim Yapan Çocukla Ozan, s. 212)

Şair, içindeki karamsarlığı dizelerine aktarırken konuşmamayı, çaresizliği seçmiştir. Yaşadığı çaresizlikten kaynaklanan karamsarlıkla konuşamaması, konuşsa da sözlerinin tam olarak anlaşılmasını dile getirmektedir.

SONUÇ

Gülten Akın'ın şiirleri, psikanalitik yönden incelenirken şairin hayatı, ailesi, toplumdaki rolü, evliliği, çocuğuna olan düşkünlüğü, psikik özellikleri, bilinçaltına ittiği duygu ve düşünceleri göz önünde bulundurulmuştur. Şairin şiirine ve sanatına katkı sağlayan unsurları, şiirlerinde birçok yerde geçirdiği anlaşılmaktadır. Çocukluk yıllarını geçirdiği ve çok sevdiği yerden ayrılmak zorunda olması şairi çok etkilemiş ve geçmişe sürekli olarak özlem duymasına yol açmıştır. Ankara'da tek odalı bir gecekonduda imkansızlıklar içinde hayat sürmeleri, şairin toplumun düzenine isyan etmesine neden olmuş ve içinde bulunduğu bu boğucu isyanı şiirleriyle dile getirmiştir. Şiirlerinde ele aldığı yoksul hayatlarda, içinde susturamadığı çılgılığı

dışavurmuştur. Toplumda kadının hak ettiği yerde olmadığına inanan Akın, rolü ezberletilen kadına şiirlerinde isyan ettirmiş ve özgürlüğünü arayan bir güvercin gibi gökyüzüne salmıştır. Şair, yaşadığı ve tanık olduğu birçok problemi sanatı aracılığıyla dışavurmuştur.

İncelenen şiirlerde tespit edilen psikanalitik unsurlara göre oluşturulan temalara bakıldığında Gülten Akın'ın duygularında daha çok Bilinçaltı ve İmgelerin yoğunluğu hissedilmektedir. Şiirlerinde yapılan incelemelerde en fazla rastlanan temanın bilinçaltı ve imgeler olması bu yorumu destekler bir ifadedir. Yazmış olduğu şiirlerde yer verdiği duygularda iç sorgulamalarının yoğun olduğu, bazen içe dönük bazen bu duygu durumunu dışavurarak sorgusunu devam ettirdiği görülmektedir. nitekim incelenen şiirlerin genel tema dağılımında ikinci sırada en fazla rastlanan tema İçe Dışa Dönük Psikanalitik Algı temasıdır. Kişisel Değişim teması da 35 şiirde tespit edilen bir temadır. Şairin yaşadıkları artık bazı şeylerin yolunda gitmediğini ve değişmesi gerektirdiğini hissettirmektedir. Özellikle birbirine yabancılaşan insanlardan kendini kurtarmak istemekte ve değişime ihtiyaç duymaktadır. Bu tür yabancılaşma örneklerine şiirlerinin genelinde rastlanmıştır. Toplumda aksayan bir yön olarak dile getirdiği kadınların ezilmişliğini eserlerinin genelinde görmek mümkündür. 25 şiirde kadın erkek ikilemi temasına rastlanmış olması, şairin toplumda kadının hak ettiği yerde olması için başkaldırı niteliğindeki dizeleriyle sesini duyurmaya çalıştığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

AKIN, Gülten (2001), **Şiiri Düzde Kuşatmak**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

AKIN, Gülten (2013), **Uzak Bir Kıyıda 1984-2003 Toplu Şiirler-3**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

AKIN, Gülten (2016), **Ağtlar ve Türküler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

AKIN, Gülten (2016), **Uzak Bir Kıyıda**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

AKIN, Gülten (2017), **Kırmızı Karanfil**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

ARABACI, Tahir (2003), “Yanık Kokan Karanfil -Gülten Akın Şiiri Üstüne-”, **Yasakmeyve İki Aylık Şiir Dergisi**, S. 4, s. 13-18.

ATLI, Ferda (2012), “Edebi Metnin ve Yaratıcılığın Kaynağına Ulaşan Yol: Psikanalitik Edebiyat Eleştirisi”, **Turkish Studies**, C. 7, S. 3, s. 257-273.

AYDIN, Mehmet (1995), “**Gülten Akın (1933-)**”, **Ne Yazıyor Bu Kadınlar, Osmanlıdan Günümüze Örnekleriyle Kadın Yazar ve Şairler**, İlke Kitap ve Yayınevi, Ankara.

BULDUKLU, Yasin (2019), “Eleştirel Çalışmalarda Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Gömülü Teori”, **Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi**, S. 1, s. 1-14.

ÇOLAK, Veysel (2000), “**Gülten Akın’ı Bilen Şiir, Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri**”, **Sessiz Arka Bahçeler Odağında Gülten Akın Şiiri**, 1999 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu, Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları Antalya Kültür Merkezi, Antalya.

DEMİRALP, Oğuz (2004), “**Şair Ana**”, **Şiirin ve Dilin Bilinci Gülten Akın**, (Der. Alpay KABACALI), Tüyap Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş., İstanbul.

EMRE, İsmet (2006), **Edebiyat ve Psikoloji**, Anı Yayıncılık, Ankara.

ERGIŞİ, Ayşegül (2013), “Psikanalitik Bir Çözümleme: Halide Edib Adıvar”ın Handan Romanı”, **The Journal of Academic Social Science Studies-International Journal of Social Science**, C. 6, S. 2, s. 1737-1747.

ERSEVİM, İsmail (2010), **Freud ve Psikanalizin Temel İlkeleri**, Assos Yayıncılık, İstanbul.

FREUD, Sigmund (2012), **Psikanaliz Üzerine Konferanslar**, (Çev. İhsan Kırmımlı), Alter Yayınları, Ankara.

FREUD, Sigmund (1999), **Sanat ve Edebiyat**, (Çev. Dr. Emre Kapkın-Ayşen Tekşen Kapkın), Payel Yayınevi, İstanbul.

GARİPER, Cafer - KÜÇÜKCOŞKUN, Yasemin (2009), **Dionizyak Coşkunun İhtişam ve Sefaleti: Yakup Kadri’nin Nur Baba Romanına Psikanalitik Bir Yaklaşım**, Akademik Kitaplar, İstanbul.

KALENDER, Arife (2004), “Sabrın ve Direncin Şairi”, **Cumhuriyet Kitap Dergisi**, S. 766, s. 10-14.

KARABULUT, Mustafa (2011), “Cahit Sıtkı Tarancı’nın Şiirlerine Psikanalitik Bir Yaklaşım”, **Turkish Studies**, S. 6/3, s. 974.

KOLCU, Ali İhsan (2015), **Edebiyat Kuramları**, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum.

MORAN, Berna (2007), **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İletişim Yayınları, İstanbul.

ŞAHİN, Veysel (2009), “Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerinde ‘Hayat ve Ölüm’ Trajedisi”,
Erdem İnsan ve Toplum bilimleri Dergisi, S. 53, s. 207-220.

ŞAHİN, Veysel (2017), **Turgut Uyar’ın Şiirlerinde “Ben ve Öteki”nin Görüntü
Düzeyleri, (Turgut Uyar’ın Şiirleri Üzerine Tematik Bir İnceleme)**, Akçağ
Yayımları, Ankara.

VAROL, Kemâl (2007), “Gülten Akın Şiiri: Muğlak ‘Ben’ ”, **Mesele Kitap Dergisi**, S. 9, s.
31-33.